

Auteursrecht / Copyright

© Orde der Verdraagzamen. Alle rechten voorbehouden. De Vereniging "Orde der Verdraagzamen" verleent u hierbij toestemming teksten en documenten die door de Vereniging "Orde der Verdraagzamen" op het World Wide Web gepubliceerd zijn voor niet-commercieel gebruik te kopiëren, mits elke kopie die u van deze teksten en documenten maakt van het volgende copyright-kenmerk wordt voorzien: © Vereniging "Orde der Verdraagzamen". Niets in de door de Vereniging "Orde der Verdraagzamen" gepubliceerde teksten en documenten mag worden uitgelegd als verlening van enig recht aan u of anderen, met uitzondering van de hierbij gegeven toestemming tot kopiëren voor niet-commercieel gebruik.

DE KUNST VAN HET STERVEN

Discussiebijeenkomst 19 september 1960

"Wanneer een mens wordt geboren, begint hij te sterven." Dat is niet van mij. Het is een citaat. In feite is het waar. Vanaf het ogenblik dat een mens op de wereld komt en in de stof begint te vertoeven werkt alles in zijn bestaan naar die grootse maar door velen zo gevreesde climax toe die men dood noemt. De dood is als het ware de bekroning van het stoffelijk leven.

De dood wordt echter gevreesd; men is er bang voor. Die angst komt o.m. voort uit het feit, dat hetgeen met de dood in verband staat en wat daarna komt voor de mens terra incognita is. Ook zien wij dat de dood velen onwelkom is, omdat zij menen buitengewoon belangrijk te zijn en nog zoveel taken niet te hebben afgemaakt. Er moet echter in het leven een doel zijn. Dat doel culmineert klaarblijkelijk - evenals het leven zelf - in de overgang, het sterven.

Wanneer de mens aan een belangrijk deel van zijn leven begint (of dit nu een huwelijk is, een contract of de opname in een genootschap) dan zien wij altijd, dat hij dat plechtig doet en dat hij zich daarop in zekere mate voorbereidt.

Als u een zakelijke overeenkomst aangaat, dan getroost u zich de moeite eerst na te gaan in hoeverre die overeenkomst juist is en wat u daarmee kunt doen.

Als u een examen zal worden afgenomen, gaat u eerst studeren opdat u de examenstof machtig zult zijn. Het is dan ook vreemd, dat zo weinig mensen aandacht wijden aan de dood, die mij dunkt toch een van de belangrijkste en tevens onvermijdelijkste factoren in het menselijk bestaan is.

Wat zijn de kentekenen van de dood?

In de eerste plaats: het lichaam houdt op te functioneren. Tijdens dit niet-functioneren blijft de geest (het bewustzijn) aanwezig. Wanneer na verloop van tijd o.m. de banden met het zenuwstelsel eindelijk verbroken zijn, komen wij tot een toestand waarin een deel van het wezen (het lichaam) niet functioneert, terwijl daarnaast een ander deel (het bewustzijn of de geest) nog wel functioneert.

Als wij de gebruiken bij de dood bezien, dan ontdekken wij dat men over het algemeen de dode uit de gemeenschap der levenden verwijderd. Men doet dit door begraven, balsemen, verbranden, aan water overleveren e.d. Voor het dode lichaam is geen plaats meer in de gemeenschap der mensen.

Als we zien hoe het na je dood gaat, dan valt op dat al wat je was na betrekkelijke korte tijd verwaait. Er blijven maar kleine herinneringen over. Je bezit wordt verdeeld. De genegenheden, die eens de jouwe waren, blijven vaag en op de achtergrond misschien bestaan. Maar het leven gaat verder. Niemand vraagt zich

af waar je gebleven bent. Daarvoor heeft men in het leven geen tijd. Dus mogen we in de eerste plaats wel stellen, dat het erkennen van de dood of de overgang als het definitief einde van het stoffelijke bestaan noodzakelijk is. Wij moeten ons realiseren dat op elk moment van elke dag, van elke nacht, ja, elke seconde een leven kan worden onderbroken en dat dan geen enkele taak meer kan worden volbracht noch enig denkbeeld verder kan worden verwezenlijkt.

Misschien is het volgende een wat griezelig voorbeeld. Laten we eens aannemen, dat er hier of hier in de buurt een atoombom valt. Het brommen van een vliegtuigmotor, een schok, kort een felle gloed, een hitte, een kreet van pijn die over het land klinkt, een schokgolf die huizen in elkaar gooit..... einde; desnoods van honderdduizend mensen. Wat blijft er van hen over? Niets. Dat wat zij op aarde waren is weggevaagd en onbelangrijk. Laten we hopen dat dit voorbeeld nooit werkelijkheid zal worden. Maar het feit, dat het reeds op de aarde heeft plaatsgevonden, toont u hoe onbelangrijk het leven zelf is, als we de dood buiten beschouwing laten.

De kunst van het sterven bestaat dan ook wel voornamelijk in de realisatie dat de dood op elk ogenblik kan komen. Wij moeten daarvoor geen angst hebben. Dat de dood op elk ogenblik kan komen, constateren wij als een feit. Zoals u in een ruimte zonder klok waarin u de hele dag werkt weet: elk ogenblik kan de sirene van de fabriek gaan en dan mogen we naar buiten.

Een mens, die meent dat hij de dood opzij kan schuiven, begaat één van de grootste dwaasheden die er bestaan. Als wij in ons bewustzijn de dood niet willen accepteren, wij de overgang niet willen zien als een culminatiepunt van het leven maar eerder als een ongewenst einde van onze activiteiten, dan zullen wij - dat blijkt ons in de geestelijke werelden zo duidelijk - steeds geneigd zijn terug te keren naar de stof om te trachten onze problemen daar verder af te wikkelen en zo door de dood weinig winnen en veel verliezen.

Wanneer je leeft, zijn er natuurlijk bepaalde dingen waarvoor moet zorgen. Soms is dat een bestaande verplichting, in andere gevallen misschien een taak die op je hebt genomen. Al die dingen wegen bij de mens erg zwaar. Zodra wij echter bij de geest komen, ontdekken we de twee dingen bovenal belangrijk zijn:

In de eerste plaats: elke onmin waarin u leeft zullen op het moment van de overgang een zeer grote invloed op u hebben en u voor een lange tijd kunnen binden. Soms trekken zij u terug naar de stof, in andere gevallen naar de waanwereld, die men hel noemt en die niets anders is dan een fantasmagorie van de meest afzichtelijke beelden die u zich kunt scheppen, terwijl u in uw eigen gedachten blijft besloten.

In de tweede plaats: het boven alles hangen aan bezit. U moet niets maar dan ook niets, zelfs geen mens, zo liefhebben dat u er geen afstand van kunt doen.

U kent allen de spookverhalen: ergens in een kasteel ligt een schat begraven. Eeuwen achtereen komt daar een geest aansjokken met een lantaarntje in de hand en maakt de gasten wakker totdat eindelijk één van hen de moed heeft mee te gaan. De schat wordt gevonden en de geest verdwijnt. Een spookverhaal, maar heel wat dichterbij de werkelijkheid dan u zich kunt voorstellen. Wij hebben gevallen meegemaakt waarin een vrouw zozeer aan een bepaald meubelstuk hing dat zij daaraan bleef gekluisterd. Zij leed onder het feit dat het niet meer zo werd behandeld als zij dat wenste. Een dergelijke gehechtheid is uit den boze.

We kunnen elk ogenblik heengaan. O, voor u allen hier aanwezig zijn er misschien nog vele dagen en misschien jaren van leven beschoren, maar dat weet u niet. Neem u voor:

“Ik wil geen dag beëindigen met haat in mijn hart tegen een mens en verzet in mijn hart tegen God.”

“Ik wil geen dag maar ook werkelijk geen enkele dag leven met een werkelijk verzet tegen een mens.”

U moogt zich tegen toestanden verzetten, dat geeft niet. Maar zodra het verzet op één wezen, één mens wordt gericht, dan bindt het u. Tracht voortdurend daarmee af te rekenen.

Besef, dat u al wat u bezit (en dat houdt even goed in - ik wil het nog eens met nadruk zeggen - uw baantje, uw pensioen, uw geld, uw huis als uw echtgenoot of echtgenote, uw kinderen, uw familie) kunt verliezen; het is niet van u.

Wen u aan niets als een werkelijk recht of als eigendom te beschouwen. Geef uw genegenheid en uw liefde zoveel u wilt, maar geef ze alleen aan dingen die ze kunnen beantwoorden. Beter dat u een dier liefheeft dan een commode. Beter dat u een mens liefhebt dan dat u de hele wereld uw eigendom noemt en u zich daaraan bindt.

Geen enkele liefde mag echter bezitsrecht zijn. Als wij namelijk aan die twee feilen gebonden blijven en het ogenblik van overgang komt, dan zullen we zien dat er een intens verzet tegen de dood is. Geen verzet dat lichamenlijk en redelijk is, dat zegt: ik wil leven zo lang ik kan, maar een verzet dat zegt: ik kan de dood niet accepteren. Hierdoor wordt het lichaam uitgeput en worden eventuele kansen op voortbestaan in de stof nog verminderd, terwijl een groot lijden en een grote bitterheid ontstaan die vaak een lange afzondering voor de geest betekenen.

Verder weten wij allen dat de dood, wanneer hij komt, een einde maakt aan ons werk. Gisteren wilden we nog een wereldrijk stichten, vandaag is er alleen nog maar het einde. Gisteren nog hebben wij ons voorgenomen veel goed te doen of goed te maken, vandaag is er een eind. Onthoud wel: geen enkele taak en geen enkele verplichting, die u op u neemt, zijn zo belangrijk dat zij niet door de dood worden opgeheven. Op het ogenblik van overgang houden alle verplichtingen op, behalve die welke in kosmisch verband bestaan en aan kosmische wetten beantwoorden; en dat zijn er maar enkele. Ik zal ze u zo dadelijk noemen.

Dan weten we allen dat de dood door velen wordt gevreesd. Waarom, zo vraag ik u, zou men het onvermijdelijke vrezen? Als iets onvermijdelijk is, moet men het aanvaarden. U zult misschien vandaag zeggen: ja, maar ik ga nog niet dood. Het is mogelijk. Maar al zegt u dat duizend keer, wanneer het ogenblik voor u komt, dan gaat u. Aanvaardt het feit dat, wanneer het werkelijk uw tijd is, de dood komt zonder enig verzet of als het mogelijk is zonder enige poging u daaraan te onttrekken, zelfs al zou u daarvoor de hele wereld en het Al als prijs willen geven. Dit brengt ons weer tot een regel:

Onthoud, dat als u in doodsgevaar of stervensgevaar verkeert elk verzet tegen de dood een verspilling van lichamenlijke krachten is. Het verwekken van vele mentale moeilijkheden betekent bovendien dikwijls het aantrekken en het bevorderen van minder prettige geestelijke invloeden van entiteiten rond u.

Indien u echter uitgaat van het standpunt: niet ik wil sterven, maar sterven zelf laat mij onverschillig, indien ik slechts het licht en de inhoud van het leven zelf mag behouden, dan zult u zien dat als het uw tijd nog niet is uw lichaam snel geneest en dat er wonderen gebeuren. U zult ook zien dat als u overgaat deze overgang geleidelijk is en pijnloos. De worstelingen van het lichaam worden door de geest niet meegemaakt. Het bewustzijn zal daardoor dan niet beseffen wat er gebeurt en in vele gevallen zal het de stuiptrekkingen van het lichaam door de instandhoudingsdrang eenvoudig kalmeren.

Wanneer je doodgaat, ben je vaak bang, dat je bepaalde mensen niet meer zult zien, dat je iets niet meer zult kunnen doen. Dit kan aanleiding zijn tot groot lijden in de geest en ook in de stof. Maar de geest die vrij is kan zeker in de eerste 72 uren na het werkelijk intreden van de dood zich praktisch overal manifesteren. Zij kan praktisch nog alle wensen vervullen die in verband staan met de stof voor zover ze niet uit zelfzucht en eigenbaat zijn geboren. Zo is er dus ook in het geheel geen reden om u daarover druk te maken. U kunt ook niet te laat komen, want u kunt zelf gaan en het noodzakelijke doen.

Met het voorgaande heb ik een paar regeltjes gegeven die eigenlijk niet bepaald de dood en de overgang betreffen als wel het leven. Het zijn dingen die in je leven moeten bestaan. Het besef dat je elk ogenblik kunt veranderen van wereld, het besef dat je je daaraan moet overgeven, het begrip dat alleen de kosmische waarden behouden zullen blijven, brengen in het leven mede, dat je elke dag stoffelijk zoveel mogelijk zult afmaken als je kunt; dat je altijd zult zoeken naar het belangrijkste en dat je steeds het belangrijkste het eerst zult volbrengen; dat je zult voorkomen dat er tussen jou en een ander strijd en haat blijft bestaan en dat, als dit dan uiterlijk niet geheel kan worden opgelost, je tenminste zult zorgen dat je innerlijk geen verbittering tegenover die ander in je draagt.

Hierdoor ben je dus elk ogenblik voorbereid te sterven. Dat is belangrijk, want niet iedereen kan het ogenblik van de dood zelf kiezen. Ik heb dat u zo-even duidelijk gemaakt met het beeld van de atoombom. Er zijn echter niet alleen atoombommen. Er is voedsel, oververmoeidheid, een vliegtuig- of autoongeluk, een bananenschil, een ogenblik van duizeligheid, brand, water. Er zijn duizenden-één mogelijkheden. Wij moeten er rekening mee houden dat juist, als wij in de stof intens en werkelijk willen leven, de dood voorturend bij ons is.

Onwillekeurig word ik dan genoopt de Egyptenaren te citeren, die zoals u weet bij hun feestmalen op een gegeven ogenblik het beeld van de dood lieten optreden. Dit beeld werd dan rondgedragen. Geheel juist is dit echter toch niet. De Egyptenaren deden dit om de vreugde van het leven te verhogen en niet om de aandacht, op de dood te vestigen. Het was zoiets van: kijk dat zou je kunnen worden. Nu heb je de wereld dus geniet ervan. Ik geloof niet dat ik in die zin tot u behoef te spreken. Daarom wil ik nu overgaan tot het sterven zelf en al wat daarbij voor degene die sterft te pas komt.

Elke mens heeft een ander geloof. Soms heb je dat geloof een leven lang verloochend en word je op je sterfbed onzeker. Onthoud dit: het geeft niet in welke geloofsvorm u sterft. Wat u in die uren doet of zegt is niet meer zo belangrijk. Voor de wereld bent u er zo dadelijk geweest. Maar het is wel belangrijk dat u innerlijk zekerheid voelt. Ieder die voelt dat hij zich in doodsgevaar bevindt, zou er m.i. goed aan doen voor zichzelf voortdurend het beeld van een liefdevolle God op te roepen, het beeld van het goede dat hij tijdens zijn leven heeft gedaan, kort en goed het beeld van het positieve bestaan. Als u in

angst voor de dood uw zonden gaat opsommen, misschien in een poging tot een laatste afrekening, dan zult u, mijne vrienden, daardoor zeer negatief zijn gestemd.

Deze negatieve stemming past dan niet meer. Zij beïnvloedt uw geesteshouding, want de emoties die daarmee gepaard gaan zijn zo sterk, dat zij - op het ogenblik dat stof en geest een zeer grote eenheid bereiken (dat is voor de meeste mensen van ongeveer drie kwartier voor de overgang tot ongeveer drie kwartier na de klinische dood) - juist in die tijd emoties uitzendt welke voor de geest uitermate verwarrend zijn. Meent u dat u schuld hebt of onrecht hebt gedaan, belijd die dingen desnoods en probeer ze nog te herstellen voor zover het in uw vermogen ligt, maar wijd daarna hieraan geen aandacht meer.

Er zijn mensen, die gaarne zouden willen dat aan hun sterfbed wordt gebeden. Daartegen is geen bezwaar. Belangrijk is echter vooral dat u op uw sterfbed - dus kort voor de overgang - innerlijk harmonisch bent. Daarom, laat in deze uren datgene rond u zijn wat voor u een begrip van schoonheid is. Kijk niet naar een crucifix, als een schilderstuk voor u meer de ethische waarden van de kosmos of de grote schoonheid van de schepping weergeeft. Kijk daar naar. Als psalmen u niets zeggen en een gedicht wel, vraag dan om het gedicht te doen voorlezen.

Span u verder niet in. Span u niet in om de stoffelijke dingen te volgen. Wees als een kind dat inslaapt, terwijl vader een verhaal vertelt. U zult merken dat door deze rustige houding voor de feitelijke dood en ook zelfs voordat het werkelijke contact met uw omgeving is verbroken bepaalde krachten merkbaar worden. Juist in die rust, in die ontspanning welke dan met de dood gepaard kan gaan, treedt een versneld contact op tussen geest en stof en zult u vaak stoffelijk - mede tot troost van degenen die rond u zijn, meen ik - kunnen weergeven hoe de vrede, die u voor uzelf in dit ogenblik hebt weten te wekken, doorklinkt als een eeuwige waarde en hoe u uit een andere wereld reeds nu de bevestiging daarvan ontvangt.

Het kan natuurlijk voorkomen dat men een lange tijd onder de dreiging van de dood heeft geleefd. Er zijn mensen met een slepende ziekte of anderen die weten elk ogenblik kan die laatste aanval, die beroerte, die hartkramp komen die voor mij het einde zal zijn. Zij zullen onwillekeurig meer aan de dood denken dan iemand die meent nog jaren van leven voor zich te hebben. Maar juist als u voelt dat de dood voortdurend in uw buurt is, dan is dat een reden te meer om te leven. U kunt zich niet op het overlijden voorbereiden door reeds te sterven voordat u dood bent. Het leven met al wat het u kan bieden is juist dan belangrijk, mits u daarom de dood niet afwijst.

Wij hebben ervaringen genoeg opgedaan. Ik mag daar misschien een paar voorbeelden van geven.

Wij hadden niet zo lang geleden te maken met twee jongelieden. Ik vermoed dat u hen in de klasse der nozems zou hebben gerangschikt. Een motorongeluk had een plotseling einde gemaakt aan hun beider leven. Het meisje dat achterop zat was onmiddellijk dood; de jongen kwam nog geen half uur daarna. Nu waren dezen dus vol vitaliteit. Zij hadden zelfs helemaal geen reden om aan de dood te denken. Dat korte ogenblik van schrik, zo fel als het was, was niet voldoende om tot een realisatie van de dood te komen. Vreemd genoeg echter was er in deze jongelui - wat naar men zegt meer voorkomt - een zeker fatalisme, een aanvaarden zonder meer. Wij hebben gezien dat deze beide typen, die zeker niet geestelijk waren voorbereid en beiden behoorden tot die jeugdgroep die protesteert tegen kerk en gezag, betrekkelijk vlot overgingen zonder strijd, zonder

moeite. Verder viel het ons op dat beiden wel de rekening van hun leven opmaakten, maar zonder enig berouw, zonder te zeggen: “Die kans hebben we gemist”. Of: “Dat hebben we niet kunnen volbrengen.”

Typisch was ook hun houding: wat nu? Wat kunnen we nu gaan doen? Het gevolg is geweest dat deze jonge mensen, die op aarde behoorden tot de lastpakken, in de geest - zij het dan in de lagere gebieden van het licht - zich toch zeer snel aan die wereld van het licht konden aanpassen.

Daarentegen heb ik een geval meegemaakt van iemand die een geestelijke roeping had gevolgd. Deze mens had een leven van ruim 65 jaren achter zich dat grotendeels gewijd was aan beschouwingen over God, het prediken van leer en alles wat erbij hoort. Deze mens realiseerde zich op zijn sterfbed hoe weinig hij werkelijk vertrouwde in hetgeen hij had gepredikt. Hij kwam daardoor in verwarring. Hij zag vele consequenties van zijn handelingen waaraan hij vroeger was voorbij gegaan. Het is met heel veel moeite geweest dat wij deze ziel konden redden van een absolute inkapseling, die duister betekent. Toch was deze man volgens de mensen een zeer goed mens geweest; die anderen daarentegen onbenullen of zelfs aankomende misdadigers. Hieruit blijkt m.i. wel, dat de houding in het stervensogenblik van heel groot belang is. Ik wil deze voorbeelden nog aanvullen met andere.

Wij hebben een geval meegemaakt van iemand, die bij een grote brand overleed omdat er een balk op hem viel. Ofschoon de dood intrad 7 minuten na de val van de balk en bewusteloosheid praktisch na 10 seconden, bleef hij vasthouden aan de voorstelling van die vallende balk. Het heeft bijna 30 jaren geduurd voordat we die mens daaruit konden losbranden. Dat wil zeggen, dat hij 30 menselijke jaren (die in de geest heel wat langer kunnen zijn) steeds dezelfde kwelling heeft ondergaan. Hoe dit kwam? Deze mens meende dat hij door de dood niet kon worden aangetast; anderen wel, maar hij niet. Hij verzette zich ten koste van alles tegen het begrip dat hij kon sterven. Hij wenste niet daarvan gebruik te maken, ook niet toen hij vanuit onze wereld werd aangesproken en geholpen. Tenslotte moest hij toch toegeven, maar dat was buitengewoon pijnlijk.

Misschien begint u nu te begrijpen waarom wij spreken van “de kunst van het sterven”.

De kunst van het sterven, omdat het er niet om gaat hoe je nu precies overgaat, maar omdat het er wel om gaat in welke geestesgesteldheid en met welke inzichten, welke voorbereiding. Ik zal er goed aan doen om allereerst een korte samenvatting te geven van al wat o.i. tot de kunst van het sterven behoort; want het is een kunst.

In de eerste plaats: verwerf voor uzelf de bekwaamheid om te allen tijde en op elk ogenblik onmiddellijk afstand te doen van alle dingen. Oefen u ook in de praktijk. Daardoor zult u de juiste geesteshouding vinden en zult u ook van het leven afstand kunnen doen zonder dat dit u geheel in beslag neemt en blind maakt voor de wereld die rond u is.

In de tweede plaats: besef dat de dood een voortbestaan inhoudt. Zo u dit niet kunt geloven, geloof dan mijnentwege dat het een uitblussing is, maar weet voor uzelf één ding zeker: sterven (de overgang) is nooit lijden op zich, het is nooit pijn op zich. Er kan lichamelijke pijn zijn, maar in de periode van de overgang zal de geest die niet beseffen en hij kan daaraan geen deel hebben.

Wees niet bang voor pijn. Probeer ook normaal pijn te overwinnen. Probeer haar terzijde te zetten ook al valt u dat moeilijk. U zult daardoor voorbereid zijn op het heldere denken, dat u juist in het ogenblik van overgang met de vergrote gevoeligheid van stoffelijk en geestelijk vermogen tot ontvangst van anderen u onmiddellijk en zonder schokken doet overglijden naar een andere wereld.

Zorg, dat u in uw hele leven nooit meent voor een mens, een zaak of wat dan ook onvervangbaar te zijn.

In de eerste plaats: u bent het niet.

In de tweede plaats: deze geesteshouding is een soort trots. Zij maakt ook van de zaak waarin u werkt of van de mensen voor wie u leeft een bezit. Dit bindt u. Dit houdt u terug. Dit maakt het u onmogelijk zo vrij over te gaan als noodzakelijk is.

Besef dat u altijd vervangen kunt worden. Besef echter ook, dat zolang u in staat bent uw taak goed te verrichten u daarin voor uzelf een zekere bevrediging vindt.

Elke mens heeft dingen in zijn leven die hij betreurt. Soms is dat wat men noemt kwaad, zonde. In een ander geval is het iets dat u voorbij hebt laten gaan of hebt gemist. Wen u eraan om als het even kan elke dag af te rekenen met wat voorbij is gegaan. Zeg tegen uzelf: dat en dat is er gebeurd, dat was verkeerd en daar heb ik een kans mijn neus voorbij laten gaan. Stel dit vast en zeg: morgen zal ik van het geleerde gebruik maken. U zult daardoor in staat zijn om wanneer het ogenblik van overgang komt de rekening op te maken zonder daarover te lang te blijven zeuren. Bovendien zult u door de ervaring, die u hebt opgedaan bij het steeds weer opmaken van de rekening, op het ogenblik van de overgang voor uzelf veel gemakkelijker en zuiverder de balans kunnen vaststellen.

Dit bevordert de bewuste overgang en bovendien zeer zeker en - dat mogen we niet uit het oog verliezen - het welzijn van allen met wie u verbonden bent. Want juist doordat u precies weet wat volgens uw huidig besef goed en kwaad is, kunt u in de geest onmiddellijk een toestand aanvaarden, die uit dit besef voortvloeit. U zult dan door anderen geholpen en geleid in staat zijn veel te herstellen, indien u niet teruggrijpt naar het verleden, maar voortlevend in de eeuwigheid dezelfde taken hernieuwd uit de geest kunnen volbrengen.

Er zijn onnoemlijk veel mensen, vooral in het westen, die uitgaan van het standpunt dat men maar één keer leeft. Als dit zo is, dan kan ik mij in ieder geval toch niet voorstellen, dat dit ene leven beslissend is voor de eeuwigheid. Als u kunt, moet u zich realiseren: dit is niet belangrijk. Want een God die aan de hand van zo'n korte termijn en zo'n unfaire beproeving over u zou moeten oordelen voor een eeuwigheid van vreugde of lijden, zou geen goede en rechtvaardige God zijn. Besef dus: er is een verdergaan, een voortleven. Als het voor u aanvaardbaar is dat u kunt voortbestaan in een volgend leven, bedenk dan dit: het is niet alleen wat u in uw leven aan karma, zoals het heet, bijeen vergaard hebt, maar vooral de wijze waarop u nu overgaat, die bepalen zal of en zo ja hoe u eventueel zult reïncarneren. Laat u nooit begoochelen door schone dromen over wat u voor de wereld zoudt kunnen doen in een nieuwe vorm of wat u zo graag zou hebben gedaan. Juist wanneer de overgang nabij komt, wees dan realist. Zoek geen schone paleizen; ze zijn meestal een val waarin uw onvermogen het sterkst tot uiting komt. Vraag naar één ding: vraag naar licht, naar begrip.

Probeer in uw leven zoveel mogelijk te begrijpen. Probeer ook bij de overgang het begrip van wat zich met u afspeelt vast te houden. Dat is het machtigste wapen

tegen elk verkeerd terecht komen. Het is het machtigste wapen dat u kunt hanteren tegen het onnodige lijden van uw omgeving en uw medemensen.

U ziet, de dood is eigenlijk een soort palet. Je hebt duizend-en-één-kleuren. Nu gaat het er maar om hoe je ze zult mengen, hoe je ze op het doek moet brengen waarop dat gefixeerd staat: dit was hij of zij. Je tekent dit zelfportret a.h.w. op het ogenblik dat de gouden band (het zilveren koord noemt men het ook wel) die geest en stof verbindt, wordt verbroken.

U zult zich ongetwijfeld afvragen: hoe moeten wij dit dan doen? Is dit dan bekwaamheid?

Ja, sterven is het samenvoegen van vele bekwaamheden, die de mens in het leven heeft verworven. Niet voor niets heb ik gezegd: "De overgang die men dood noemt is de bekroning van het leven." Als u in dit ogenblik al wat er aan goeds en beheersing in u bestaat, al wat er aan vreugde en eventueel overgave aan hogere machten in u leeft kunt uiten, dan zult u daarmee werkelijk al het lichte van uw leven tot uiting hebben gebracht.

De mens denkt teveel dat dood (sterven) een soort afrekening is. Hij meent dat hij dan moet teruggaan tot zijn jongste jaren. U kent het bekende verhaal van de man, die op het punt staat te verdrinken en die dan klokkengelui hoort en zijn hele leven voorbij ziet trekken. Overigens, uit de ervaring van degenen, die werkelijk zijn verdronken, moet ik afleiden dat dit een sprookje is. Maar goed, een feit is dat velen zich dan de hoofdmomenten van hun leven herinneren.

Begrijpt u één ding goed. Als u overgegaan bent, komt er een periode van beschouwing. Dan zult u inderdaad moeten nagaan wie en wat u geweest bent op aarde. Dan zult u minder partijdig vele aspecten van uw leven nog eens moeten bezien. Maar op het ogenblik van de overgang, zelf is daarvoor geen reden. Laat niet de herinnering een raadselspel met u spelen. U weet wel, zoals Andersens Chinese vorst in het sprookje van "de Chinese nachtegaal", die allerlei gezichten uit de beddegordijnen ziet komen, die hem toefluisteren "mij heb je gedood" en "dat heb je verkeerd gedaan." Hiertoe bestaat geen enkele noodzaak. Wat wij hebben gedaan is gedaan; wij kunnen daaraan niets meer veranderen. Maar wat wij zijn, dat kunnen we nog wel veranderen. Wij kunnen trachten in ons wezen harmonie te scheppen. Voor die harmonie hebben wij de oefening nodig, waarvan ik u verschillende aspecten heb omschreven.

Voordat ik nu overga tot het tweede gedeelte van mijn betoog zou ik eerst graag een soort entremets willen opdienen. Ik zou u namelijk verschillende gegevens over de overgang willen verschaffen, maar nu zonder het persoonlijke aspect daarbij speciaal te bezien.

In 9 van de 10 gevallen kondigt de overgang zich bij de mens aan door koude in de ledematen. De koude trekt langzaam naar het hart toe. Als die het hart ongeveer heeft bereikt, lijkt er een explosie van laatste warmte te zijn, die zich meestal voltrekt in de richting van ruggengraat en achterhoofd. In enkele gevallen uit de borst, wederom in de richting van het achterhoofd, althans het schedeldak. Daarbij vindt een grote ontlading van kracht plaats. Het is helaas niet te bewijzen dat een geest het lichaam verlaat. Ook wegingen hebben wat dat betreft toch nog niet tot een resultaat kunnen leiden. Maar het feit alleen dat ik hier tot u spreek, dat er zoveel verschijnselen zijn waarbij "de doden" optreden, het feit dat de

mensheid van het begin tot het einde gelooft aan het bestaan van doden en een hiernamaals, zou misschien in de plaats kunnen treden voor een bewijsvoering.

Wanneer de dood begint, valt ons het volgende op: het directe bewustzijn wordt meer en meer uitgeschakeld. Daarvoor in de plaats zien we dat de herinneringen bij de mens sterker gaan leven. In vele gevallen zal hij bijna dromen en in die droom bepaalde fragmenten van vroeger terugzien. Dit is een automatisch en stoffelijk proces, dat niet noodzakelijk door de geest wordt mede beleefd. Dan blijkt dat op den duur alle van buiten komende prikkels ver weg zijn. Een aardige beschrijving die ik daarvan van één onzer overgeganen hoorde was: "Het lijkt wel alsof je kijkt door een wazige ruit en of de klanken onder water naar je toekomen; een vreemde doordringendheid maar toch dof, alsof er ergens iets mankeert."

Het begrijpen valt vaak wat moeilijker. Soms echter blijkt, dat men nog blijft associëren zonder dat men daaraan mentaal volledig deel heeft. In de periode dat deze verhoging van de bewustzijnsdrempel optreedt, blijkt dat de geest intens contact gaat opnemen met al wat rond haar aanwezig is.

Nu zou ik u hier natuurlijk kunnen vertellen over afhalen enz., maar dat zijn tenslotte verschijnselen die niet zo belangrijk zijn. Belangrijk is wel dit: de sfeer waarin de geest krachtens haar ogenblikkelijke stemming (let wel, krachtens haar ogenblikkelijke stemming) verkeert, dringt tot haar door. Zij krijgt heel vaak een uitbeelding in haast vergeten klanken of kleuren, zodat u kunt horen: "Wat een vreemd licht" of "luidt daar een klok?" of "wat een muziek". Het komt inderdaad bij de overgang vaak voor, dat zoiets wordt gezegd of gevraagd.

Verder moeten wij er rekening mee houden, dat de dood (dus dit scheiden) voor de spieren en de organen van het lichaam betekent dat de samenwerking weg is. Voor een mens is dat misschien wat onplezierig omdat dan wat wij noemen de stuiptrekkingen kunnen optreden. U moet hierbij uitgaan van de gedachte dat het leven daarbij niet is betrokken.

Als u dus aanwezig bent bij een geval van overgang (dit mag ik hier misschien ook even zeggen, het behoort in zekere zin tot mijn onderwerp), laat u dan niet te veel imponeren door die laatste verdraaiingen van ledematen, dat knarsen van tanden of die snurkgeluiden. Deze dingen zijn volkomen automatisch; het bewustzijn heeft daaraan niet meer deel. De persoon zelf merkt er niets van. Hoe meer u zich daardoor laat afschrikken, des te groter de kans is dat u voor die overgaande persoon in de omgeving een minder prettige invloed uitoefent. Aanvaard die dingen zoals ze zijn. Het is gewoon het lichaam dat in wanorde is geraakt, zoals een klok waarin een raadge stuk is, zodat de wijzers nu ratelend rondgaan en het slagwerk zijn wijsjes door elkaar tingelt. Het is niet belangrijk. Ook wanneer u zelf overgaat en u bemerkt dit, probeer die dingen dan niet te bedwingen. U kunt het toch niet. Trek u terug.

Dan weten wij ook nog dat in de dood je heel vaak het idee hebt (dat is een heel ander verschijnsel, dat soms al enige uren voor de feitelijke overgang optreedt) dat je omringd bent door allerlei krachten. Je voelt iets en je weet niet wat. Ook hier moeten we goed begrijpen wat er precies gaande is.

De gevoeligheid verandert. Van lichamelijke gevoeligheid is steeds minder sprake. Overgevoeligheid in sommige lichaamsdelen treedt wel even op, maar is toch over het algemeen niet van overwegend belang. Waarmee we te maken hebben is in de eerste plaats: een mentale overgevoeligheid.

In de tweede plaats: de gevoeligheid van de geest.

Mentale overgevoeligheid kan ertoe leiden dat, als u zich verzet tegen het idee insluimeren, u buitengewoon sterk uw aandacht gaat spitsen. Dan kan b.v. het geluid van een kraan die een paar kamers verder druppelt, een obsederende trommelslag worden; het geluid van uw bloed kan een hatelijke symphonie of een hoongelach schijnen te zijn. Als u daarop uw aandacht richt, lijdt u daar wel erg onder. Probeer daarop geen acht te slaan.

Als u zich daarentegen instelt op licht, op vreugde, dan gaan die verschijnselen langs u heen. Ze zijn er wel, maar u vangt er nu flarden van op alsof er soms even een deur opengaat. Een glimp van licht misschien, een flard muziek, een beeld uit de herinnering dat er toch weer anders uitziet. De idee van duistere krachten rond u neemt af naarmate u zelf vrediger bent. Als u gevoeligheid gaat werken, kunt u soms tot een redelijke beschrijving komen van hetgeen er aanwezig is.

Hoe meer mensen er in de buurt zijn die bang zijn voor de dood, hoe meer dezen uitstralingen afgeven, die voor de stervende onaangenaam zijn. Angst kan namelijk in die toestand van gevoeligheid zeer veel invloed hebben. En als de angst voor de overgang van een ander - of ze nu zelfzuchtig of onzelfzuchtig is - scherp tot uiting komt, kan het soms zijn dat zo iemand daarin een bedreiging ziet. Ik weet dat er in sommige gevallen resultaten zijn geweest die erg onaangenaam waren. Eén geval hebben we meegemaakt van een man, die op zich redelijk rustig overging, maar die door het verzet tegen zijn dood in zijn omgeving op een gegeven ogenblik niet meer wist wat te doen. Hij uitte zich toen zoals hij dat in zijn jonge jaren placht te doen en stierf vloekend. Dat was voor allen in zijn omgeving iets verschrikkelijks. Voor de geest zelf was het niet belangrijk; die was toch al in het licht. Degenen die in de buurt waren, hadden helemaal niet beseft dat ze dit zelf hadden veroorzaakt.

Dan is er nog iets bij wat ook wel interessant is. Wanneer de lichamelijke dood nabij is, dan is het nog niet zeker dat deze ook geschiedt, dus een feit wordt. Wij kennen gevallen van mensen, die lange tijd schijndood zijn geweest of - nadat de klinische dood was vastgesteld - door b.v. hartmassage werden opgewekt. Onthoudt daarbij dit:

Er is een zeer groot verschil tussen de klinisch vastgestelde dood en de werkelijke dood. Deze liggen niet gelijk. Er zijn evenzeer omstandigheden denkbaar, waarin het lichaam nog functioneert, terwijl de geest reeds weg is, het lichaam is dan een soort idiote automaat geworden, als gevallen waarin het lichaam reeds bij wijze van spreken onder de aarde is en toch de band nog blijft bestaan. Maar de geest zal in deze gevallen altijd buiten de stof staan.

Er zijn mensen die doodsbang zijn te worden begraven, omdat zij van levend-begraven- worden hebben gehoord. Mag ik u er aan herinneren dat uw geest buiten de stof staat. Zelfs als deze mogelijkheid zou bestaan, zal de bewuste geest rustig zeggen: "Ik kan daarin toch niet meer leven", zich afwenden en de band verbreken. U hoeft nooit bang te zijn dat u terugkeert, tenzij u wordt gedreven door de wil om voort te leven. Gedurende de periode dat de geest vrij is en het lichaam nog leeft, zal elke poging van de geest om dat lichaam terug te winnen voor het lichaam een belasting zijn. Het lichaam dat met rust wordt gelaten kan zich gemakkelijker herstellen, is in staat meer te verdragen en zal zeker van alle beschikbare middelen een beter gebruik maken. Probeer nooit uw lichaam te dwingen tot verder leven. U ziet, er zit aan dat aspect van de dood nog al wat vast.

Laten we teruggaan tot de kunst van het sterven.

Er zijn maar weinig mensen die werkelijk in staat zijn om de omgeving waarin zij sterven te beïnvloeden. U bent in een dergelijke periode meestal hulpeloos en daarom is het belangrijk, dat wij voor onze innerlijke rust onafhankelijk leren te zijn van de omgeving. Hebben wij de mogelijkheid in een bekende en vertrouwde omgeving de overgang af te wachten, dan is dat verkieslijker. Wen u eraan - onverschillig op welke plaats u zich bevindt - u te ontspannen. Dit is niet alleen tijdens uw leven een besparing van krachten en arbeid, maar komt u juist zeer te stade in perioden van overgang, gevaar voor overgang, ernstige ziekte e.d.

Realiseer u dat ons hele leven op aarde altijd slechts een soort leerperiode is; niet altijd een prettige scholing, soms moeten we heel hard werken, maar het is een tijd van lering. Ook tijdens die periode mag u rustig wel eens aan thuis denken.

Wen u aan regelmatig aan licht, aan vreugde te denken. Eigenlijk zou ik u hier de yogaleer willen aanbevelen, die inderdaad een perfecte voorbereiding kan vormen. In de yogaleer vinden we n.l. de gedachte, dat leven en dood één zijn en dat concentratie op elk willekeurig punt, eenheid met dit punt betekent. Dit is voor u in de stof meestal niet waar, maar geestelijk altijd. Als u dus op het punt staat over te gaan of vreest dat het zo ver is, concentreer u dan op de omgeving en die personen waarmee u het liefst samen zoudt zijn. Bij voorkeur zou ik u de raad willen geven hiervoor hen te kiezen die reeds zijn overgegaan, mits u daarbij de gedachte aan licht, aan vreugde mede stelt. Geloof mij, dit bevordert niet alleen een vlugge en feitelijke overgang zonder pijn, maar het stelt u tevens in staat ook als u niet werkelijk overgaat, steun van deze personen te ontvangen en de innerlijke vreugde deelachtig te worden, die een bijzondere veerkracht betekent tegen lichamelijk lijden.

Verwacht niet bewust al deze dingen te kunnen doormaken, voordat u betrekkelijk los van de stof bent. Probeer ook niet, als ik dat zo er bij mag zeggen, voor uzelf ook maar enige illusie te scheppen. Alles wat wij op het ogenblik, dat de dood naderbij komt aan verkeerde dromen opbouwen, kan ons n.l. tegenhouden. Gedachten kunnen vormen betekenen. U kunt in een leven uw eigen waan beleven wat ongeacht het aangename van het eerste ogenblik tenslotte een verstarring betekent en de noodzaak tot een tweede dood; d.w.z. een sterven in de eigen wereld om in de ware wereld wakker te worden.

Daarom vrienden, u moogt dromen zoveel u wilt, maar droom nooit van een fantasiewereld die u omschrijft. U moogt zich richten tot een persoonlijkheid. U moogt zich richten tot al wat u wilt, maar alstublieft, zeker in een tijd van overgang, bouw u geen droombeelden op.

De grote kunst van het sterven is: de realiteit van het leven na de dood reeds tijdens de laatste momenten van het stoffelijk leven te aanvaarden en daarmee werkzaam te zijn. U moet een ogenblik in twee werelden tegelijk werken. Dit kunt u alleen indien u geen droombeelden opbouwt en u niet door angst of de begeerte, dat het nu maar afgelopen moet zijn, laat overweldigen, maar probeert in ware en innerlijke ontspanning zonder meer te aanvaarden wat is.

Verder weten we alleen, dat alle kunst en ook de kunst van het sterven toestaat in het uitbeelden van iets persoonlijks. U hebt een eigen persoonlijkheid. Die persoonlijkheid komt natuurlijk ook op het moment van de dood op de voorgrond. Ik wil daarvan graag een paar voorbeelden van vertellen.

Er was een Schot die op sterven lag. (Waarom het een Schot was weet ik niet, waarschijnlijk omdat het de grap beter doet uitkomen). De dokter komt bij hem en zat te vertellen dat het hem best zou gaan enz. Waarop die oude Schot zei: "Dokter, ik weet dat het met mij is afgelopen. Maar als je nu de moed hebt om nachttarief te rekenen, kom ik bij je spoken."

Dat klinkt als een vreemd grapje. Maar hier was iemand die zichzelf getrouw bleef. Nu was dat in dit geval niet erg mooi - het is ook maar een grap - het was gebondenheid aan geld.

Toch heeft u zelf ook iets dat in uw leven betekenis heeft. Als u uw hele leven een beetje ruw bent geweest, dan zal het u heus niet helpen om in uw laatste ogenblikken vroom te worden. Als u gehouden hebt van grappen, dan zal plechtstatigheid u zeker niet ten goede komen. Juist bij de dood, de bekroning van je leven, mag geacht worden dat een weerspiegeling van dit leven en van een eigen geesteshouding als een voordelige factor tot uiting komt. Onthoud dus dit: wees u-zelf tot het laatste ogenblik. Heus, dit is veel beter dan te trachten tot een bekering op het sterfbed te komen, die eigenlijk niets anders is dan een uiting van angst of plechtigheid voor te wenden, die u in feite niet bezit.

Een andere anekdote is misschien ook heel aardig.

Een bekend staatsman in Duitsland (ja, uit een verleden tijd) lag op zijn sterfbed. Hij was tijdens zijn leven een vriend van goede wijn geweest. Op een gegeven ogenblik zaten zijn vrienden dan ook rond zijn sterfbed en daaronder was zijn beste vriend. Onze staatsman vroeg om een glas wijn. Hij proefde en zei: "Het smaakt me niet meer". Hij keek zijn vriend toen aan en zei: "Geluksvogel, jij staat in mijn testament voor de beste jaargangen die ik nog heb." Waarop hij inderdaad de geest gaf.

U zult zeggen: dit is een grap. Neen, want doordat deze mens zo nuchter overging maakte hij de voortzetting van het leven na de dood eenvoudiger.

Onthoudt u nog even dit heel belangrijke punt: uw hele leven wordt geleid door dezelfde kracht en heeft precies dezelfde hoofdinhoud als uw leven na de dood. Er is geen feitelijk verschil tussen uw persoonlijkheid voor de geboorte, tijdens het stoffelijk leven en daarna dan in de vorm en de daaruit voortkomende beperking. Er is geen enkele reden om anders te zijn wanneer je sterft, evenmin als er reden is om anders te zijn wanneer je wordt geboren. Juist de continuïteit van onze persoonlijkheid, die vele werelden en sferen kan omvatten en die ongetelde incarnaties kan omspannen, maakt het ons mogelijk om onszelf gelijk blijvend steeds meer ons wezen te beseffen. Elke poging om dat wezen voor een kort ogenblik of in een ogenblik van angst of van plotseling gevoelde plechtstatigheid een ander aanzien te geven is niets anders dan komedie.

Speel nooit komedie met jezelf. Je bent wat je bent. Het is niet je taak om dat wat je bent te veranderen; een heel verkeerde opvatting. Het is je taak om dat wat je bent zo goed mogelijk te zijn in menselijke en in kosmische zin. Je bent in het begin geschapen met een vast doel, een vaste plaats, een vast deel in de schepping.

Elk leven en elke bestaansfase weerkaatst die ene. Elke poging om dit ene te veranderen, te verdringen of op de een of andere manier te vermommen betekent voor u alleen maar moeite en last. Dit komt het sterkst tot uiting bij een verandering van wereld, omdat dan de bij een bepaalde wereld behorende

middelen tot maskerade (op aarde b.v. door het verbergen van je gedachten) niet meer aanwezig zijn.

Overgaan wetend wat je bent, wetend dat ieder je kent voor wat je bent en je daarvoor te schamen, betekent wegluchten.

Erkennen wat je bent, maar ook erkennen waar je tekort schoot in datgene wat je moest zijn, betekent echter een positief streven. De kunst van het sterven is m.i. ook jezelf te zijn in leven, in dood en bij het ontwaken in de nieuwe wereld.

DISCUSSIE

❖ *Waarom is het verlangen naar de overgang verkeerd?*

Het verlangen naar de overgang op zich vind ik nog niet zo heel verkeerd. Heeft u wel eens een typiste op een kantoor gezien, die een afspraakje heeft om 5 uur en vanaf 3 uur steeds op de klok zit te kijken? Haar baas merkt dat, want haar werk is niet meer nauwkeurig en goed. Als het een slechte baas is dan laat hij haar rustig blijven tot 7 uur om alle brieven over te tikken en dan komt zij dubbel tekort.

De mens die zich veel op zijn overgang gaat toespitsen, zal als gevolg daarvan over het algemeen in het leven voor de hand liggende mogelijkheden voorbij laten gaan. Hij zal dingen verkeerd doen; hij zal in het leven tekort schieten. U leeft op deze wereld om daardoor a.h.w. een soort geestelijk kapitaal voor na de dood te verzamelen. Al bent u ook socialist in deze wereld, zorgt u toch maar dat u hierna kapitalist bent met veel geestelijk begrip, inzicht, wijsheid, kracht e.d. Dit alles kunt u slechts verkrijgen door gedurende de tijd, dat u leeft werkelijk intens te leven en intens te streven in overeenstemming met uw stoffelijke mogelijkheden. Als u te ver zou gaan in uw verlangen naar het hiernamaals en daardoor het leven zou verwaarlozen, zou u zichzelf zeer schaden en waarschijnlijk ook anderen - bewust of onbewust - nadeel kunnen berokkenen.

Dus wat mij betreft moogt u wel verlangen naar de overgang, als u dat maar niet zo intens doet, dat u daardoor in uw leven en in uw verhouding tot uw medemens tekort schiet.

❖ *Indien een ouder bij de naderende overgang moeite heeft gehad zich vrij te maken van de binding aan de kinderen en de mogelijkheid bestaat dat deze moeilijkheid zich in de geest voortzet, kan dan het kind met zijn gedachten nog helpen deze binding los te maken? Met andere woorden: kan men op aarde levend de geest helpen?*

Hier wordt een zeer specifiek geval gesteld. Ik zal dat eerst beantwoorden.

Als deze binding er één is van bezitsrecht "mijn kind", dan zal het kind er zelf weinig aan kunnen doen. Dan is n.l. niet het kind zelf belangrijk, maar de voorstelling "dit is van mij". Dit bezitsrecht kunt u levend in de stof niet losmaken. Er kan echter ook sprake zijn van een andere binding. Een ouder kan in dat geval b.v. zeer bezorgd zijn over het wel en wee van het kind en daarbij inderdaad zich richten op het kind zelf. Er is dan geen eigenbelang in het spel. In een dergelijk geval zal meestal in de eerste plaats de behoefte om uit de geest te kunnen helpen zeer snel voeren tot een aanvaarding van de daar heersende

condities en zo tot een snellere bewustwording leiden, die meestal ook gepaard gaat met een beter inzicht.

In de tweede plaats kan het kind natuurlijk altijd hieraan iets doen door zich voortdurend af te vragen: handel ik zo niet tegen de wil van mijn vader of moeder in? Kan ik dit voor mijzelf verantwoorden? Dit is wat het specifiek gestelde aangaat.

Nu in het algemeen: wat kan een mens doen om iemand die is overgegaan te helpen?

In de eerste plaats: rouw er niet te veel om. Anders geeft u zo de indruk van de ouderwetse vader, die vol ergernis loopt te ijsberen omdat zijn dochter naar het bal is en hij haar dit genoeg niet heeft kunnen ontzeggen. De bedoeling is misschien goed, maar het is verkeerd te sterk te rouwen om hen die zijn overgegaan.

In de tweede plaats: denk aan hen in liefde, maar maak er geen erediens van. Een herinnering aan een overgegene zal altijd een dankbaar contact betekenen, maar niet als men zich op deze mens geheel gaat instellen. Doet men dit te sterk, dan trekt men a.h.w. zo iemand terug en is men als een blok aan zijn been of als een dreinend kind, dat aan de jaspanden hangt van iemand die meer volwassen is geworden.

Tenslotte: herinner u altijd het goede dat hij, die is overgegaan, voor u heeft betekend. Wees daarvoor dankbaar. Als u wilt, kunt u naarmate uw geloof u daartoe aanleiding geeft voor zo iemand bidden. U kunt omentwille van de overledene iets doen voor uw medemensen. Daardoor scheidt u een dankbaar contact en dit zal over het algemeen een steun betekenen voor allen die niet geheel in het licht zijn, terwijl zij die wel reeds in het licht zijn en uw hulp niet van node hebben, toch uw dank gewaar zullen worden, daardoor gelukkiger zullen zijn en ongetwijfeld uw pogen en uw gaven zullen kunnen doorgeven aan anderen die daaraan behoefte hebben.

Dus kort samengevat: rouw niet te veel om iemand die heengaat. Beklaag u niet omdat u het zonder die mens moet stellen. Beschouw het eerder als een gave dat u met die mens hebt mogen leven. Tracht niet die mens door voortdurende herdenking tot terugkomen te dwingen. Ga vooral die mens niet oproepen. (Bij degenen die spiritistisch denken komt dat nog al eens voor.) Heus, dat is slecht, heel slecht, vooral als het kort na de overgang gebeurt.

Vergelijkenderwijs: een klein kind dat veel slaap nodig heeft. Als u het voortdurend uit zijn bedje haalt om het aan iedereen te laten zien, wordt het kindje steeds ongezonder.

Als u een geest, die tijd nodig heeft om zich in haar wereld te oriënteren, voortdurend tracht terug te roepen en aan u en aan de stof te binden, dan zal die geest daarvan zeker geen voordeel hebben. Bovendien, bij oproeping weet u nooit of u wel bij het goede adres belandt. Er zijn n.l. zo van die geestelijke nozems, die zich plegen uit te geven voor dat wat zij niet zijn en u zo te misleiden. Ik zou zeggen: indien die zuiver persoonlijke contacten spontaan tot stand komen, kunt u ze accepteren, maar zoek ze vooral niet.

Als u een mens werkelijk hebt liefgehad, als hij iets voor u heeft betekend - ongeacht de relatie die er verder heeft bestaan - doe zo nu en dan eens iets, waarvan u weet dat die mens dat zo zou hebben gewild; u voelt dan dat dit goed is. Dat is het beste loon dat u de overgeganen kunt geven; de grootste dank die u

hen kunt betuigen - vooral als zij zelf geestelijk nog niet geheel rijp zijn - ook de beste steun die u hun kunt geven. Toon hun dat hun leven op aarde niet voor niets is geweest. Geef hun het bewijs dat er mensen zijn, die om hunnentwille iets voor anderen doen.

❖ *U geeft ons een leidraad voor het overgaan. Maar er zijn zo veel mensen, die nooit met deze kennis worden geconfronteerd. Is dan hun overgang moeilijker en blijft het zelfs voor en na de overgang enige tijd moeilijk b.v. door ontevredenheid? Is dit rechtvaardig?*

Dit is een wat moeilijke vraag. Mag ik één ding voorop stellen? Elke geest, die in de stof wordt geboren, is in feite erop voorbereid op de juiste manier te sterven ongeacht de stoffelijke vorm. Slechts de waan, die men in de stof rond zich bouwt, kan een belemmering zijn voor de juiste wijze van sterven. De kunst van het sterven ligt dus zeker niet alleen in de kennis die ik tracht aan u over te dragen. Ze ligt voor een groot gedeelte aan de innerlijke houding.

Ik mag dit misschien illustreren: er is een mens, die eenvoudig en gelovig heeft geleefd en het spiritisme altijd des duivels heeft geacht. U kent die typen wel. Mijntwege iemand van een "zwarte-kousen-kerk", maar dan wel iemand, die in zich toch ook de blijheid Gods draagt. Deze gaat over. Hij aanvaardt dingen. Hij aanvaardt zijn God. Hij aanvaardt ook wat komt. Hij zal het misschien niet onmiddellijk begrijpen, maar omdat hij het aanvaardt zal het begrip zeer snel komen. In dit begrip zal al het goede, dat ook binnen een bekrompen denkwijze is ontstaan, zich geestelijk ontplooiën. Zo iemand kan er dus beter aan toe zijn, dan iemand die al deze dingen precies weet, maar voor de rest meer voor zichzelf dan voor een ander heeft geleefd. Ik hoop dat dit duidelijk is.

Nu zet ik er een tweede geval tegenover. Het is een geval dat we feitelijk hebben gehad. Onze vriend Henri heeft er ook al een paar keer mee gecoquetteerd, maar ik mag het hier wel herhalen.

Wij hebben een geval gehad van iemand die zeer vroom had geleefd, maar dit deed om de beloning in de hemel. Wanneer iemand overgaat, dan zijn er enkelen van ons die proberen te helpen. Zo hadden wij toen ook zo'n ontvangstcomité gevormd. De reactie was: "Jullie zijn des duivels! Waar zijn Gods engelen, waar is de hemel?" En toen zei hij automatisch door de vreemde verwrongen denkwijze van hem die zelfs in zijn goede leven te veel egoïst is geweest: "Als er geen engelen zijn, dan moeten dit duiveltjes zijn. En waar gedachten de vorm bepalen, zag deze persoon ons plotseling allemaal met van die drietandige zuurvorkjes klaar staan en dreigend kwispelstaarten, waarvan in het geheel geen sprake was. Eigenwaan. Die mens vluchtte weg in het duister en het heeft onnoemlijk veel tijd en moeite gekost om hem tot een aanvaarding van de werkelijkheid te brengen.

Ik wil met dit voorbeeld alleen maar zeggen: het kan voor u een voorrecht zijn deze dingen te horen, zeker. Dat ligt aan uzelf, uw denkwijze, uw leven. Maar er zijn mensen die deze dingen nooit zullen willen horen, omdat zij b.v. tot een ander geloof, een andere geloofsrichting, een andere denkrichting behoren.

Geloof van mij nu dit: alles wat wij u vertellen omtrent de kunst van het sterven ligt ook opgesloten in de praktische leer van het Christendom. Zij brengt hetzelfde tot stand. Het ligt ook opgesloten in het praktisch boeddhisme; ook daardoor kan hetzelfde geleerd worden. Het is niet belangrijk dat men de procedure precies kent, ofschoon dit gemakkelijk kan zijn. Het belangrijkste is, dat men juist leeft.

Wij bouwen iets. U stapelt feit op feit. Zo geeft u vorm aan u zelf. U leert a.h.w. steeds meer van uzelf kennen. Dat kan niet allemaal op een bewust vlak gebeuren. Nu is het misschien prettiger voor u als u het bewust doet, omdat u dan reeds in dit leven vrijer tegenover de dingen staat. Maar ook door het aanvaarden van een discipline (dus zonder het zelf te weten), kunt u diezelfde hoogte bereiken. Op het ogenblik van de overgang, wordt deze bereiking overzien. Indien het overzicht positief is, indien de mens daaraan vooral geen waan en geen valse verwachtingen heeft vastgeknoopt, zal hij daardoor de juiste kosmische verhoudingen zien en dus op de gewone wijze de opbouw van inzicht kunnen voortzetten.

Zo ligt eigenlijk de toestand. Wat wij u vertellen kan dus een voorrecht zijn, indien het voor u een rede te meer is om te leven zoals u moet leven met innerlijke blijmoedigheid met een voortdurend, bereid-zijn om elk ogenblik van de dag afstand te doen van alle dingen als dit nodig is, met het besef, dat er slechts één grote waarheid is en dat alles in die waarheid te allen tijde voor u geopenbaard zal worden zolang u oprecht blijft. Daar gaat het helemaal om.

❖ *Kunt u misschien nog even zeggen: welke waarheid*

Er is één waarheid, die waarheid is God. (Ja, deze vraag hangt wel niet helemaal met het onderwerp samen, maar ik vind haar erg interessant. Is er iemand die er bezwaar tegen heeft, dat ik even afwijk van het onderwerp?)

Voor ons is de waarheid het bestaan (het zijn) binnen drie factoren van het Goddelijke. Die zijn zowel voor stof en geest te bepalen in drie vlakken, die gelegen zijn tussen de drie punten die wij noemen: de Goddelijke Openbaring en die men hier in het westen wel noemt: de Vader, de Zoon en de Geest. Men noemt ze ook wel: Brahma, Vishnu en Shiva. Dat verschil ligt dus uitsluitend in de naam die men er aan geeft.

Wij zijn binnen deze vlakken bepaald. Ons bewustzijn is in staat al wat binnen deze vlakken is geopenbaard te verwerken en te begrijpen. Daardoor is men tevens in staat binnen deze verhouding (deze driehoek) het punt te bepalen waarop men behoort. De waarheid voor een mens zou misschien het gemakkelijkst kunnen worden samengevat in het antwoord op twee vragen: "Wie zijt gij?" en "Waar behoort gij?"

Wie het antwoord weet op de vraag wat hij is (wie zichzelf dus kent) weet ook hoe hij in de kosmos functioneert.

Wie antwoord kan geven op de vraag waar hij behoort, weet hoe hij in het kosmisch bestel past en heeft daarmee dus de absolute oplossing gevonden. Alles wat hiertoe kan bijdragen en niet uit de menselijke gedachte, maar uit de kosmische eenheid binnen deze drie vlakken voor ons is voortgekomen is voor ons waarheid.

Het is mogelijk dat daarnaast een grotere waarheid bestaat, maar deze pleegt niet te vatten of toegankelijk te zijn voor degenen, die nog niet hun "ik" hebben leren kennen noch hun plaats in de kosmos hebben leren bereiken.

❖ *Als men zijn persoonlijkheid blijft behouden door de eeuwigheid heen, dan kan men deze wel verbeteren, maar men blijft de "halve gare" of "de heilige". Is dit geen erfelijke belasting? Ik vernam zelfs van een ongelovige overgegane, dat hij een gelovige was geworden, een bevrijde geest. Hoe zit dat?*

Laten we in de eerste plaats vaststellen: u zegt: "ik ben een halve gare of een heilige". Over het algemeen is een heilige eigenlijk volgens menselijke normen een

halve gare, die echter door zijn omgeving anders wordt gewaardeerd dan een normale halve gare. Sta me toe die opmerking, eerst even te plaatsen.

Ik zou het eigenlijk zo willen zien: we zijn allen een vat. Laat mij de dames niet beledigen, laten we zeggen een slank rank glas. Dit is ons wezen; maar dit wezen is onbewust. Dit is onze persoonlijkheid; maar we zijn er ons niet van bewust. Nu laten we in dat glas druppeltje na druppeltje bewustzijn vallen. Wanneer het glas vol is kent het zijn eigen inhoud. Voor die tijd niet, dan moet het er naar raden. Zo blijft het altijd wel zichzelf gelijk, maar pas als het gevuld is met licht (of noem het bewustzijn) kent het zichzelf. In deze zin blijft het gelijk. Dat is geen erfelijke belasting, het is een uitvloeisel van het feit dat God eenmaal heeft geschapen. God is volmaakt. Te denken dat God een spelletje heeft geschapen, waarin alles zich ontwikkelt zonder de beheersing door en de kennis van die God, is niet in overeenstemming met onze stelling. Dat kunnen we ons niet voorstellen. Een dergelijke God zouden we ook niet kunnen aanvaarden.

Dus hebben we allen in de kosmos onze vaste plaats. Wij hebben onze vaste karakteristiek waardoor we een onverbreekelijk deel uitmaken van de kosmische eenheid, de volmaakte uiting die we schepping noemen. Wij zijn ons daarvan niet bewust. Doordat wij ons daarvan niet bewust zijn scheppen wij ons valse beelden van de kosmos. Die valse of verkeerde beelden veroorzaken dus voor ons de verschillende belevingen, de teleurstellingen, de strijd, de tegenstellingen tussen licht en duister en wat dies meer zij. Zijn we volledig, dan treden deze niet meer op.

Ik geloof dat ik daarmee duidelijk genoeg heb geantwoord. Ik geloof ook dat u zult beseffen, dat er hier in zekere zin werkelijk sprake is van erfelijke belasting. We hebben n.l. doordat we deel zijn van de schepping een soort goddelijk erfdeel: n.l. een vaste plaats, een vaste inhoud en een vaste betekenis binnen het kosmisch geheel, welke ons van het begin af zijn ingelegd. Volgens kosmisch standpunt voor ons altijd bestaand en waarheen ons bewustzijn groeit, zodat wij steeds bewuster deel kunnen worden van het groot-kosmisch geheel en in het aanvaarden daarvan de grote Godheid zullen kunnen aanschouwen.

❖ *Kunt u mij zeggen hoe de overgang is geweest van Hitler en andere massamoordenaars? Mij dunkt, deze lieden zullen het aan gene zijde niet gemakkelijk hebben.*

Als ik zo'n vraag hoor begin ik mij iets af te vragen. Het is misschien niet erg prettig dat ik het zo zeg, maar dan vraag ik me af: is er soms een soort wraakzucht in de mens, die - daar hij zelf niet in staat is zich hier te wreken - hoopt dat God het in het hiernamaals doet? "Mij is de wrake", zegt de Heer. Wat is nu de feitelijke werkelijkheid? Wat belast ons, dus wat is onze schuld?

De schuld die wij na de overgang met ons dragen is niet het zondigen tegen menselijke regels, zelfs niet tegen datgene wat als menselijk wordt beschouwd, maar het is zondigen tegen ons begrip van juist en goed. Het is erg gevaarlijk wat ik hier zeg. Onthoudt dit even, zodat u niet gaat zeggen: "nu ja, ik ga mijn maatstaven veranderen, dan kan ik mijn gang gaan." Die maatstaven leven in u.

U brengt hier Hitler naar voren. Goed. Wie is Hitler? Weet u dat? Kent u Hitler? Nu ja, u heeft van hem gehoord, natuurlijk. Hebt u enig idee van deze eigenaardige mens met zijn voortdurende mislukkingen, met zijn complexen? Deze mens, die meer en meer een marionet is geworden van bepaalde figuren in zijn omgeving? Deze figuur, die door één van zijn latere rijksmaarschalken reeds in 1923 werd gemanipuleerd? Deze man, die gebruikt werd door kapitalistische

groeperingen om hun eigen doeleinden na te streven, n.l. arbeidvrede en de bestrijding van het communisme. Daarover denkt u niet na. Deze man, die met zijn verwrongen ideeën heel veel heeft gedaan omdat hij meende dat het goed was. Laten we dan in de eerste plaats beginnen vast te stellen, dat Hitler's verantwoordelijkheid zeker niet ligt in zijn daden tot laat ons zeggen 1940.

In de tweede plaats; u haalt Hitler als voorbeeld aan. Was Hitler nu werkelijk de massamoordenaar of waren anderen dat? Kunt u een goed gefundeerd antwoord geven op deze vraag?

❖ *Ja, hij was niet de directe, maar de indirecte moordenaar.*

Hij was de aanleiding.

❖ *Hij gaf de bevelen.*

Hij gaf niet de bevelen zoals die zijn uitgevoerd. Maar daarover zullen we niet gaan twisten.

❖ *In elk geval was hij een werktuig.*

Inderdaad. U komt dicht bij de waarheid. Hitler was het werktuig van vele groepen. Hij was zelf een goed suggestor, maar stond zeer sterk onder de suggestie van zijn omgeving. Hij was verder – praktisch van 1942 af – abnormaal. In een normale maatschappij zou hij in een inrichting voor zenuwlijders zijn opgenomen. En nu vraagt u: zal hij het slecht hebben?

Deze man heeft fouten gemaakt en hij heeft deze moeten erkennen. Hij zal uit de aard der zaak niet glorieus in het licht staan. Hij had daarvoor het peil van bewustzijn niet. Hij had een te grote waan geschapen en zal deze moeten overwinnen. Maar van straf, zoals u zich dat misschien voorstelt, is toch geen sprake. Zelfs van een aansprakelijkheid zo groot als u meent, ook niet.

Het klinkt misschien erg vreemd en het heeft met het onderwerp zelf niet veel uitstaande, maar u heeft de vraag gesteld en ik wil u er een antwoord op geven.

Massamoordenaars zijn ongetwijfeld vaak schuldig, maar in de meeste gevallen zijn massamoordenaars het product van hun maatschappij, de verlangens van hun omgeving en vaak zijn hun acties eerder het product van de hebzucht en de angst van hun omgeving dan van hun eigen onmiddellijke wil. Veel massamoordenaars zijn overigens niet helemaal normaal. Al deze factoren in beschouwing nemend en beweerend dat God rechtvaardig is bovenal en dat Zijn kosmische wetten geen onrechtvaardigheid toelaten zult u beseffen, dat Hij hen alleen zal straffen naarmate van hun bewust schuldig zijn: d.w.z. dat Hij het hun werkelijk onaangenaam zal maken. Waar zij verder faalden buiten besef, zullen zij zich dit gaan realiseren. Maar dit is voor hen geen noodzakelijke oorzaak om in het duister te verblijven, innerlijke kwelling te ondergaan, zich van de kosmos af te sluiten etc. Vandaar ook dat er staat geschreven: "Oordeelt niet." Ook niet over Hitler, over Stalin, Goëring, Chroetsjof, Roosevelt of over wie u oordelen wilt. Oordeel niet, want u weet niet wat er in die mensen heeft geleefd. U weet niet in hoeverre zij een brandpunt zijn geweest van krachten, die geen deel uitmaakten van hun wezen. Indien u zelf werkelijk de kunst van het goed overgaan wilt leren, dan zult u zich ook vrij moeten maken van deze vraag. Dat kunt u gemakkelijk, indien u zich realiseert, dat de kosmos rechtvaardiger is dan een mens ooit kan zijn.

❖ *Heeft zo'n persoon als Hitler nog last van die miljoenen mensen, die door hem vermoord zijn.*

In zoverre hij hen vermoord heeft, als ik het zo mag zeggen, ja. Maar in hoeverre heeft hij hen vermoord? Dat kunt u niet beoordelen. Wat dat betreft is het aantal miljoenen heel wat kleiner dan u denkt. Ik ben bang dat de meesten van u niet beseffen, dat zelfs De Judenhetze en het Jodenprobleem in Duitsland niet primair uit de nationaal-socialisten zijn voortgekomen, maar een manipulatie inhielden van anderen. En dat pas toen de Stahlhelm als eerste en later de S.A. met deze acties begonnen waren, deze een middel werden om de mensen te beheersen.

Laat ons niet te veel over die aansprakelijkheden spreken. Er bestaat op aarde een gezegde: "Van de doden niets dan goeds". Weet u geen goeds te zeggen, zwijg dan. Ik geloof dat dit hier van toepassing is. De daden die op aarde zijn gesteld zijn dermate onmenselijk, onmenswaardig en beestachtig, dat zij ongetwijfeld voor velen ook geestelijke consequenties moeten hebben. Maar laten we niet trachten deze in één symboolfiguur samen te vatten of onze behoefte aan wraakgevoelens, aan een rechtvaardigheid zoals wij die zien, op te leggen aan de kosmos.

Wanneer u ooit een dergelijke mentaliteit ontdekt, bestrijd haar dan. Dat is uw recht en uw plicht. Maar denk er niet over na hoe de overgang voor dezen zal zijn. Velen hebben het beter dan u vermoedt. Niet omdat ze genade krijgen, maar om de doodeenvoudige reden dat ze niet zo schuldig zijn als u denkt. Ik wil daaraan toevoegen, dat als vandaag of morgen misschien geestelijk zou moeten worden gesproken over het drama in Hongarije, zeer velen die u niet als schuldig beschouwt, daarvoor geestelijk grotere klappen zullen krijgen dan degenen die deze terreur hebben uitgeoefend. De verantwoordelijkheden liggen anders dan u kunt overzien. Daarom, oordeelt niet en houdt u niet met deze vragen bezig.

❖ *U zei: "Binnen 72 uur na het sterven kan de overgegene zich manifesteren waar hij wil. In welk voertuig gebeurt dat dan? Is dat voor iedereen waarneembaar?"*

Over het algemeen geschiedt dit in het etherisch dubbel of astraal dubbel. Het kan voor iedereen waarneembaar zijn. Gezien echter het onbewust zijn van de overgegene om deze voertuigen te manipuleren zal de manifestatie het gemakkelijkst zijn als sterke emoties de overgegene beheersen. Daardoor zal hij automatisch de kracht en de macht krijgen om zich voor allen te manifesteren. In andere gevallen blijft het vaak bij droombeelden of onvolledige verschijnselen, die misschien niet eens door degene voor wie ze bedoeld zijn goed kunnen worden geïnterpreteerd.

❖ *Hoe is het met de mens die z.g. van nature luchthartig is en het graag gemakkelijk heeft en degene die juist wat zwaar op de hand is en zijn fouten dus ook wat zwaar ziet?*

Degene die wat luchthartig is, kan zich even goed van zijn schuld bewust zijn als degene die wat zwaar op de hand is. Het feit, dat de nadruk in het leven wat verschillend valt, behoeft niet bepalend te zijn voor de overgang en wat daarmee samenhangt. Over het algemeen zal echter de mens die zwaar op de hand is trachten nadruk en gewicht te geven aan de dingen, die hij zelf voelt onjuist te zijn. Als deze zwaarwichtigheid of dit zwaar-op-de-hand-zijn voortvloeit uit een poging om zichzelf te rechtvaardigen of meerwaardig te schijnen, zal het inderdaad op de overgang een grote invloed hebben. Ik zal een voorbeeld geven.

Je hebt mensen die een bepaalde religieuze richting volgen en daarin wat men noemt super orthodox zijn. Zij nemen het leven zwaar. Hun hele leven bestaat uit oordelen en veroordelen. Iemand kan in die richting zijn opgegroeid en desondanks naar het goede streven. Deze zal van die zwaarwichtigheid geen enkele schade hebben. Een ander echter gebruikt zijn zwaarwichtigheid om zich

uitverkoren te achten en op anderen neer te zien. Deze zal daardoor over het algemeen zeer grote schade lijden en vaak een lange tijd in een waanwereld vertoeven voordat hij tot de werkelijkheid kan terugkeren.

Wat betreft luchthartigheid. Luchthartigheid is heel vaak heenstappen over een beseft onrecht of onjuistheid, omdat dit gemakkelijker is. Als deze houding niet voortkomt uit b.v. de werking van inwendige secreties, dus niet zuiver lichamelijk maar ook geestelijk is, dan betekent zij een nadeel. Want men heeft de werkelijke consequenties innerlijk wel beseft en zal ze later moeten ervaren. Ook hierdoor kan men komen tot toestanden, die men niet wenst te accepteren en daardoor in een waanwereld vertoeven.

Een zekere luchthartigheid echter, die niet onverantwoordelijk luchthartig is, zou ik een ieder willen aanbevelen. Ze is over het algemeen de beste houding die er voor een mens kan bestaan. Iemand n.l., die het beste doet wat hij kan, maar noch zijn pogen noch zijn falen of dat van anderen al te zwaar opneemt, heeft in de eerste plaats de veerkracht om in eigen leven meer en meer goed te doen. Hij zal in de tweede plaats minder door allerlei onbetekenende dingen worden afgeleid. In de derde plaats - en dat is toch wel heel erg belangrijk - zal hij juist door alles niet al te ernstig te nemen kort na de overgang een beter inzicht hebben in zijn eigen betekenis dan de meeste anderen en daardoor zich beter kunnen instellen op een geestelijke sfeer. Degenen, die de aarde en wat daarop gebeurt te gewichtig nemen, scheppen immers voor zichzelf een wereldje, dat sterk met de aarde verwant is en zullen geestelijk vaak gedurende lange tijd gebonden zijn aan deze, voor hen niet meer werkelijk bestaande stoffelijke norm.

❖ *Er werd gezegd, dat het bijwonen van de bijeenkomsten van de Orde der Verdraagzamen op het leven in het hiernamaals een grote invloed ten goede zal hebben.*

Ik zou dat eigenlijk anders willen uitdrukken: als de bijeenkomsten van de O.D.V. worden bijgewoond met de behoefte om meer te zijn dan een ander en vooral het leven wat zwaarder te nemen, dan hebben ze een nadelige werking. Maar als men hier komt om begrip te krijgen voor zijn werkelijke toestand, en dus in zijn leven wat vrijer, tenslotte wat opgewekter, wat realistischer te staan, dan kunnen ze de mens niet alleen helpen om het leven iets lichter te nemen, zijn problemen wat gemakkelijker te overwinnen en beter te begrijpen wat er rond hem gebeurt, maar dan kunnen ze hem ook helpen om juist door dit niet-al-te-belangrijk-achten van het onbelangrijke in de geest zich sneller goed in te stellen. Wat dat betreft kan ik wel uit ervaring meedelen, dat we heel veel leden van de Orde hebben, die zich betrekkelijk snel oriënteren. Niet allemaal. We hebben een geval gehad, dat was een zeer aardig geval; het betrof een zeer intieme vriend - bij zijn leven al - van onze vriend Henri.

Deze goede man had natuurlijk ook wel het een en ander waarmee hij moest afrekenen. Toch nam hij zich niet zo serieus en ook het leven niet. Hij bedoelde het goed. Daardoor kon hij niet onmiddellijk contact maken met onze vriend Henri - en wat dat betreft soms nog een wat aardse zin voor humor uiten ook - maar hij kon toch ook snel worden opgetrokken. Hij is nu, na enkele maanden, praktisch in het licht gekomen. Ik bedoel maar, dat is nu iets waarvan wij - gezien de vorige instelling van diezelfde mens - hadden moeten zeggen: dat had toch wel een paar jaar mensentijd kunnen duren. Dat is dus klaarblijkelijk voor u een voordeel.

Maar het is hier net als overal: wat maakt u er zelf van? Wat maakt u van de Orde? Maakt u er alleen een praatcollege van? Een groep waarin u lekker ruzie kunt maken met een ander over de vraag wie de meest verdraagzame is. Een groep waarin u heerlijk samen kunt kibbelen en zo nu en dan, ook echt gezellig naar een mooie lezing luisteren? Of maak je er iets van waarnaar u luistert, zo nu en dan iets oppikt en zegt: "hé, dat past voor mij" en daardoor probeert een beter begrip te krijgen van uw leven, uw persoonlijkheid, uw mogelijkheden en meer veerkracht om te leven? Dat ligt aan u. Ik geloof, dat dit antwoord voldoende is.

❖ *Een vraag over zwaarmoedigheid; de ene mens is zwaar op de hand over de dingen, die hij denkt fout te doen. Maar weten we eigenlijk wel of we de dingen fout doen? Wat is eigenlijk goed en wat is fout?*

Mag ik het heel eigenaardig zeggen? Er bestaat geen goed en er bestaat geen kwaad. Er bestaat alleen iets, dat vanuit ons standpunt gezien goed is en dat volgens ons kwaad is. Ons standpunt is over het algemeen niet zo hoog, dat we ook maar met enige redelijkheid de kosmische verhoudingen kunnen beoordelen. In de praktijk zou ik daarom dit zeggen:

Op het ogenblik dat een mens het beste heeft gedaan dat hij kon, is hij - ongeacht de gevolgen - niet schuldig. Hij mag dat niet zwaar opnemen. Ook al zal hij trachten gevolgen, die zijns inziens niet juist, zijn, te verhelpen. Dat is weer zijn plicht. Schuld bestaat slechts dan, indien je niet alleen bewust iets kwaads doet, maar het dan ook bewust voortzet.

Mensen, die op een dergelijke wijze leven en dus voortdurend de nadruk leggen op: "dat is dan toch mis gegaan en dit is mis gegaan" en niet zichzelf afvragen: heb ik volgens mijn beste weten gehandeld, dat zijn degenen, die het voor zichzelf bij de overgang erg moeilijk maken. Dat is iets, wat je heel gauw moet veranderen. Je moet tegen jezelf zeggen: ik heb het altijd zo goed mogelijk gedaan. Het kan fout gelopen zijn, ik kan fouten gemaakt hebben, misschien maak ik ze nu nog. Als ik ze besef zal ik ze verbeteren, maar ik zal zorgen dat ik volgens mijn begrip zo goed mogelijk handel tegenover mijn medemensen, tegenover God, tegenover al wat ik ken. Als je dat nu maar doet, waarover zou je je dan druk maken? Zal ik u een leuk voorbeeld geven?

Er was een taxichauffeur die twee bestellingen had aangenomen. Eén bestelling was van iemand die hij naar een vliegtuig moest brengen dat was de laatste. Eigenlijk was hij te laat, daardoor heeft hij als een razende gereden. In de buurt van Croydon kreeg hij dan ook een aanrijding net zo'n grote dubbeldekkerbus en hij bevond zich plotseling in andere wereld. (Dit is historisch). De goede man ging tegen zichzelf zeggen: "alleen om die paar shilling winst heb ik twee levens vergooid." Het heeft een hele tijd geduurd voordat wij hem hebben kunnen bewijzen hoe goed het eigenlijk was geweest. De kwestie zat zo: de heer, die met dat vliegtuig mee zou gaan, ging om een zaak af te sluiten. Maar hij wist niet, dat degenen met wie hij die zaak wilde afsluiten oplichters waren. Daardoor heeft zijn weduwe zijn eigen zaak nu nog in haar bezit en heeft er een goed inkomen uit, terwijl ze anders beiden doodarm waren geweest. Dus eigenlijk had de chauffeur hun een heel goede dienst bewezen, maar hij kon het niet zo zien. En toen hij het inzag heeft hij er even hartelijk om gelachen als sommigen van u nu.

Daarom, doe het zo goed en zo verantwoord als je kunt. Als de gevolgen dan niet zo zijn als je verwacht, probeer dan weer opnieuw het beste te doen, maar zeg nooit: "Mijn God, wat heb ik gedaan!" Als je het maar zo goed mogelijk hebt gedaan, is het goed genoeg.

❖ *Als de chauffeur het inderdaad heeft gedaan om wat meer winst, dan was de instelling toch niet helemaal juist?*

Ja, maar was dat nu wel zo? Neen. Die man zat gewoon in zijn beroep en had daarover niet nagedacht. Pas achteraf ging hij zeggen: "Ja, maar die paar shilling.... En ik had die rit eigenlijk niet, enz." Het was niet zijn schuld. Zo is het nu ook bij de meeste mensen. Als zij zich een schuldbewustzijn gaan vormen, dan doen ze het niet terwijl ze bezig zijn, dat doen ze achteraf. En het gekke is, er zijn mensen die halen er dan allerlei dingen bij om maar te bewijzen hoe ver zij mis zijn geweest. Dat is nu de grootste stommitieit, die je kunt uithalen.

❖ *De omstandigheden waardoor een mens overgaat (b.v. aardbeving of bombardement) kunnen dermate schokkend zijn, dat paniek optreedt, zelfs voor een doorgaans kalm mens. Is de bekroning van zo'n leven dan niet erg bedroevend, waar juist de houding bij de overgang zulke vèrdragende gevolgen heeft?*

Dat is natuurlijk weer afhankelijk van de situatie. Ik kan u onze ervaring hier alleen maar geven, dan kunt u daaruit zelf een conclusie trekken.

Gemiddeld zijn per 1000 gesneuvelde personen er 60 of 70 die zich niet voldoende snel kunnen oriënteren en daardoor stofgebonden blijven ronddwalen, dan wel in een duistere sfeer vertoeven. Bij aardbevingen, vulkanische uitbarstingen, stormvloed en e.d. is – ongeacht het al dan niet aanwezig zijn van paniek – bij een voldoende geestelijke ontwikkeling gemiddeld slechts 1 per 2000 personen onbewust gebleven. Dit zijn betrekkelijk lage getallen. Het zal u duidelijk zijn, dat wij hierbij geen rekening houden met mensen die door haat zijn geboeid. (Is dit b.v. in een oorlog het geval, dan komen we wel wat hoger). Maar dat zijn er betrekkelijk weinig.

Het is gek, in een oorlog zitten degenen die het meest haten vaak het verst achter het front; wel te verstaan zij, die werkelijk haten. Wat aardbevingen betreft: degenen die bezit veilig wilden stellen, blijken hier langzamer bewust te worden dan degenen die mensen wilden redden. De paniek op zich blijkt over het algemeen wel fel te zijn, maar niet zodanig verwarrend, dat het innerlijk leven daardoor wordt aangetast. Klaarblijkelijk treden hier instincten in werking. De geest heeft hieraan althans voorlopig weinig deel. Opvallend is hierbij dat moeilijkheden bij de overgang vaker optreden een tijd na een aardbeving. Er is dan een verzet tegen het geweld der natuur gegroeid dat een soort aanklacht tegen God betekent. Daardoor kan er een haat tegen het ongeziene ontstaan, die heel wat moeilijker te overwinnen is dan de gevolgen van de paniek. Overigens kan ik u nog wel mededelen, dat wij door dit aan-de-lopemde-band werk van aardbevingen en oorlogen in de laatste tijd aan onze zijde zeer goed getraind zijn geworden, zodat ook hier heus een ieder de steun en de leiding krijgt die hij nodig heeft.

Een heel aardig geval. Niet van mijzelf maar van een kennis van mij, ook een lid van de Orde. Hij is indertijd KNIL-officier geweest in Atjeh. In de laatste wereldoorlog hadden we in de buurt van Remagen aan de Rijn een heel stelletje bij elkaar gegrepen. Het waren een paar Fransen, een paar Polen, nogal wat Duitsers en wat Amerikanen met wat negers erbij. Er was op dat ogenblik enig tekort aan mensen om hen ineens te ontvangen. Onze KNIL kapitein loste de zaak heel praktisch op. U weet, bij ons is telepathie de taal, dus iedereen verstond wat hij zei wel in zijn eigen taal. Hij riep heel hard: "Geef acht". Allen gingen toen in de houding staan. Daarop zei hij: "Linksom, afmarcheren." Hij verwijderde hen daardoor dus in hun gedachten van het slagveld en was toen in staat hen met

behulp van enkele anderen betrekkelijk snel in te lichten. Er is toen ook maar één van die groep geweest, die is blijven dolen. U ziet, er zijn zelfs wel anekdoten aan onze kant te vertellen.

❖ *Het is toch wel zo, dat men bij het overgaan wordt geholpen door overgegangene familieleden of vrienden, waarmee men veel contact heeft gehad?*

U weet, in de stof bestaat er een zegswijze: van je vrienden moet je het maar hebben! Met andere woorden: wat op aarde uw vriend, uw bekende of uw familieleden zijn geweest, maakt weinig uit. Belangrijk voor wat u noemt het afhaken is eigenlijk de band van liefde die bestaan heeft, de genegenheid. In het duister kan dat ook nog zijn: haat. Wat wij n.l. liefde noemen, dat is niet dat oppervlakkige geflirt enzo. De echte band van ziel tot ziel, zal ik maar zeggen, is kosmisch. Dat wil zeggen: die kan niet worden vernietigd. Er blijft dus altijd een zekere harmonie bestaan tussen de persoon op aarde en de persoon in de sferen.

Het gevolg is, dat zodra de geest wat vrijer wordt (dat is zoals u vanavond hebt gehoord meestal een tijdje voor het sterven, een uur, soms enkele uren voordien) door die harmonie het contact geconcretiseerd zal worden. Het wordt sterker. En dat is dan in de eerste plaats wat u noemt de afhaaldienst. Er is contact. Degene die wijzer is, die al in de sferen vertoeft, kan zich manifesteren, kan helpen. Dus een privé afhaaldienst.

Dan bestaat er ook nog - een staat hebben we niet, anders zou ik zeggen een staatsdienst - zoiets als een G.G.D. in de geest. Het is n.l. dit: wij allen hebben een begrip van eenheid. De mensen die op aarde leven en wij zijn uit God geboren, uit dezelfde God. Wij leven op dezelfde weg. Wij maken deel uit van hetzelfde deel van het Al. Wij horen a.h.w. bij elkaar. Het bewustzijn van een enkele mens is de zaak van elke sfeer die bewuster is, ook al mogen wij dit niet dwingen.

Daarom zullen altijd al degenen van ons die de mogelijkheid hebben hulp te verlenen dit doen daar, waar het nodig en mogelijk is. Dientengevolge kan worden gesteld, dat elke mens die overgaat, zelfs de meest verworpen en slechtste ziel, die er maar denkbaar zou zijn, altijd toch nog bij zijn overgang ook de geesten des lichtst vindt en zelfs dan nog de mogelijkheid krijgt zich aan de grote afgeslotenheid van de duistere sfeer te onttrekken. Zelfs als zij in het duister vertoeven, zo zijn er onder ons die regelmatig afdalen tot in het diepste duister om tot het licht te wekken wat ook maar enig verlangen naar licht heeft. De consequenties van de daden kunnen we niet wegnemen; wij kunnen die niet voor hen dragen. Maar wel kunnen wij krachtens de Goddelijke liefde hen wakker maken, zodat ze het licht aanvaarden en levende met dit licht kunnen corrigeren, zichzelf kunnen leren kennen en zo - juist denkend en handelend - hun levensweg kunnen voortzetten.

Dat is de feitelijke waarheid omtrent het afhaken. Dat houdt dus in, dat als u ruzie hebt gehad met een bepaalde vriend of bekende of als u ruzie hebt gehad (Er zijn echtparen die soms meer als hond en kat leven, in het wild dan; de tamme kunnen elkaar soms wel luchten) dat je niet bang hoeft te zijn als man, wanneer u aan de overkant komt dat uw vrouw al klaar staat met de deegroller of zo. Het is dus zuiver een band van harmonie. Waar een harmonie is, die beantwoordt aan het begrip kosmische liefde, daar bestaat een onverbreekelijke band.

Deze band kan al dan niet persoonlijk zijn. Maar zodra in degene die hiervoor ook maar enige ontvankelijkheid bestaat, zal hij te allen tijde contact krijgen en wel

van kort voor de overgang tot zeer lange tijd daarna (tenzij hij zichzelf bewust geheel afsluit) met krachten des lichts, die hem bijstaan om zich in zijn nieuwe wereld te oriënteren en daar bewuster te worden.

❖ *In sommige spirituele boeken wordt gezegd dat een zelfmoordenaar aan de aarde, soms zelfs aan zijn graf gebonden blijft tot de tijd dat hij werkelijk had moeten sterven is aangebroken. Wat denkt u daarvan?*

Het is zoals met vele sprookjes: in de kern schuilt enige waarheid, maar het is zozeer omweven, dat het niet neer te herkennen is als waarheid.

Een zelfmoordenaar zal alleen dan gebonden blijven, indien zijn zelfmoord een bewuste vlucht was voor iets, dat hij zeer vreesde. Door het gevreesde blijft hij dan gebonden aan zijn ervaring. In dat geval zullen de laagste voertuigen - voor zover nog bestaand - gebonden blijven aan de plaats. Inderdaad. Als echter de zelfmoord niet is geschied in een bewust ontvluchten of een bewust afschuiven van verantwoordelijkheid, maar b.v. voor iemand anders, om de eer te redden e.d., dan blijkt dat de consequentie veel minder ernstig zijn. Wij weten zelfs dat bepaalde gevallen van zelfmoord - harikiri in Japan, aan suttee (weduweverbranding) en offerzelfmoord voor Kali in India - helemaal geen belemmering voor de overgang vormt, ofschoon een correctie van inzicht nadien meestal wel geschiedt. Dan is er ook geen sprake van gebondenheid aan een bepaalde omgeving.

❖ *Dus degenen die uit angst b.v. in de oorlog een eind aan hun leven maken zijn die er wel aan gebonden?*

Als ze bij hun verstand waren op het ogenblik van de zelfmoord, ja. Overigens mag ik opmerken dat heel veel zelfmoordenaars al berouw hebben van de daad voordat zij een feit is geworden. Zij hebben dus wel de aanleiding tot de dood geschapen, maar de dood zelf is er nog niet. De flits van bewustzijn die daartussen ligt, kan heel vaak sterk bepalend zijn voor het verdere geestelijke leven.

❖ *Zou u de kosmische leefregels, die u in uw inleiding hebt vermeld, willen noemen en samenvatten?*

De kosmische leefregels?

❖ *Ja, voor het stoffelijk leven en het geestelijk leven.*

Daar heb je weer zoiets. Dan krijg je kosmische leefregels. Dat klinkt als vegetarische leefregels. Aan de hand van de kosmische wetten dienen wij het volgende te erkennen:

Harmonie zal altijd zegevieren over disharmonie. Het scheppen van harmonie is dus belangrijk.

Hechting aan bepaalde punten en bepaalde vormen betekent altijd het scheppen van een schijnwereld of van een weerstand. Daaraan te ontkomen is belangrijk.

Het erkennen van goed en kwaad kan over het algemeen beter gebeuren over korte perioden dan over het gehele leven.

Dan geldt over het algemeen verder:

Liefde voor het leven en voor de verschijnselen van het leven betekent grotere harmonie met de daarin gelegen goddelijke openbaring en is daardoor geestelijk gunstig.

Een zekere innerlijke vreugde, een vrolijkheid in het leven, een beetje zonnigheid betekent over het algemeen een beter verwerken van leven en levenscondities en daardoor op een juistere wijze in harmonie zijn met de waarden die daarvoor in aanmerking komen.

Dat zijn niet direct kosmische leefregels, want er is eigenlijk maar één werkelijk kosmische leefregel en die is heel eenvoudig. Het zijn een paar regels en die wil ik u dan nog wel ten afscheid geven:

Erken, dat u niet alleen noch zelfstandig bestaat. Wie erkent, dat hij deel is van de grote Kracht - ongeacht hoe hij deze noemt - en in dit deelgenootschap zijn wezen en functie tracht te erkennen en daarbij het zijn en de functie van allen rond hem eerbiedigt, zal daardoor in harmonie met de hoogste Kracht tot de erkenning van zijn wezen komen.

Als het gehele wezen opgaat in de hoogste Kracht en in de uiting van deze eenheid met de hoogste Kracht voor alle schepselen als liefde kenbaar wordt, zal daardoor die harmonie sterker worden en zal hij niet slechts zichzelf beter leren kennen, maar vooral de God, Die in hem leeft beter leren beseffen en zo door deze kennis tot kosmisch bewustzijn kunnen stijgen.

Stoffelijke kennis en wetenschap zijn niet veel meer dan de onbetekenende werktuigen, waarmee de mens tot deze innerlijke harmonie en eenheid kan geraken. Deze innerlijke harmonie en eenheid zijn echter bepalend voor zijn totale bestaan in stof en geest.

SLOTWOORD

Wie kent zijn God? Niemand kent zijn God.
Wie kent zichzelf? Niemand kent zichzelf.
Wie kan zijn God leren kennen? Niemand.
Wie kan zichzelf leren kennen? Een ieder, die waarlijk en oprecht streeft en niet bevreesd is iets achter te leren of te verkrijgen.

Wie echter zichzelf kent, leert in zichzelf kennen de werelden van de kosmos, de krachten die hem in stand houden en de openbaring van de hoogste scheppende kracht zelf.

Wie in de kennis van zichzelf tot een absolute overgave komt aan de grote Eenheid, gaat daarin op. Hij zal die Eenheid kennen, maar niet meer als persoonlijkheid volgens menselijke of laaggeestelijke norm. Toch blijft hij zich bewust. Het is ons aller doel op te gaan in volledige harmonie met deze hoogste Kracht.

Alle leven, alle overgang, alle sfeer en alle stof is voor ons het middel om te erkennen: dit is de God, Die in ons leeft. Dit zijn wij. Zo kunnen wij het punt van overgave bereiken, waarin wij niet meer spreken van "ik", maar zeggen:

"God, wat ik ben, zijt Gij. Niets aan mij is zonder u, niet uit U. Zo zijt Gij mijn wezen en ben ik deel van U."

Dit is ons levensdoel. De overgang op de juiste wijze gevonden en beleefd is slechts één schrede op de weg die tot dat doel voert. Deze weg gaan wij gezamenlijk; gij nog in uw lichaam, wij in een andere wereld. Gezamenlijk zullen wij dit bereiken. Geen van ons zal in het eind uit deze eenheid verstoten worden of verbannen blijven. Maar ons streven voor anderen zowel als voor onszelf zal het ons mogelijk maken deze Kracht in ons te beseffen en de eenheid met al het zijnde te aanvaarden volgens de wil van Hem, Die ons heeft geschapen.

Misschien is dit een beginselverklaring, die aan het einde van de avond niet goed, past. Maar ik zou zeggen: neemt u haar toch mee als een slotwoord.

Ik ben dankbaar voor uw belangstelling. Er zijn enkele vragen gesteld, die inderdaad zeer goed waren. Ik hoop, dat het geheel u iets heeft geleerd en dat u niet let op de herhalingen, welke soms noodzakelijk waren, maar dat gij u toelegt op datgene, wat voor uzelf praktisch uitvoerbaar is. Dan ben ik voor mijn streven en moeite ruimschoots beloond en zult ook gij deze avond niet als een nutteloze avond kunnen beschouwen.